

larını yaramadı. Savaş bütün şiddetiyle devam ederken Eudes müslümanların ganimetlerini yığdıkları yere saldırdı. Ganimetlerin Franklar'ın eline geçmesinden endişe eden sağ ve sol kanattaki süvari birlikleri Abdurrahman el-Gâfîkî'nin bütün uyarılarına rağmen saflarını terkedip ganimetleri onlara kaptırmak için süratle ordugâha geri döndüler. Safların bozulduğunu gören Charles Martel âni bir hücumla müslümanları her taraftan kuşattı. Çarpışmada aralarında Abdurrahman el-Gâfîkî'nin de bulunduğu pek çok kişi şehid düştü. Akşam olunca savaşa ara verildi ve taraflar ordugâhlarına çekildiler. Gece durumu değerlendiren müslüman kumandanlar götürebilecekleri kadar ağırlıklarını yanlarına alıp savaş meydanından uzaklaşmaya karar verdiler ve karanlıktan faydalanarak Septimania'ya çekildiler (Ramazan 114/Ekim 732).

V. (XI.) yüzyıl Endülüslü tarihçileri çok sayıda müslümanın şehid düştüğü bu yere ve bu savaşa Belâtüşşühedâ (şehidler yolu) adını vermişlerdir. Daha sonraki İslâm tarihçileri ise bu savaşa Gazvetü'l-belât veya Vak'atü'l-belât derler. Philip Hitti belât kelimesinin Latince veya Grekçe bir kelime olan platea veya palatiumun Süryânîce'den Arapça'ya geçmiş bir şekli olduğunu, savaşın meydana geldiği yerde Romalılar'dan kalma taştan bir yol bulunduğunu için de bu savaşa Belât adının verildiğini söyler.

Müslüman tarihçiler belki de bozgun sebebiyle Belâtüşşühedâ üzerinde pek durmamışlardır. Buna karşılık Batılı tarihçiler bu savaşa büyük önem verirler ve bunu Doğu-Batı, İslâm-Hristiyan mücadelesi açısından bir dönüm noktası, Charles Martel'i de Avrupa'ya İslâm istilasından kurtaran büyük bir kahraman olarak kabul ederler. İngiliz tarihçi Gibbon, "Eğer müslümanlar galip gelmiş olsalardı şimdi Paris ve Londra'daki kiliselerin yerinde camiler olacaktı, Oxford'da Kitâb-ı Mukaddes yerine Kur'an tefsirleri okunacak ve sünnet edilmiş halka minberlerden Muhammed'in dininin kutsiyeti ve doğruluğu ispat edilecekti. Bu bakımdan Franklar Avrupa'ya büyük hizmette bulunmuşlardır" diyerek bu savaşın önemine işaret eder. Bazı tarihçiler ise müslümanların bu bozgunun iki yıl sonra Fransa'da önemli bazı şehirleri ele geçirdiklerini, dokuz yıl sonra Lyon'a ulaştıklarını ve Arbûne'yi (Narbonne) zaptedip 759 yılına kadar burayı askerî bir üs olarak kullandıklarını, bu

yeniliden sonra da iki asır müddetle Fransa'da varlıklarını sürdürdüklerini hatırlatarak bu zaferin sanıldığı kadar önemli olmadığını söylerler.

BİBLİYOGRAFYA:

Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis*, Kahire 1966, s. 274-275; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 365-366; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, V, 172, 174-175, 490; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, II, 28; Makkarî, *Nefhu't-tib*, I, 234, 262; III, 15-16; Şekîb Arslan, *Târîhu ğazavâtü'l-'Arab*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmîyye), s. 93-114; Chejne, *Muslim Spain*, s. 11; Hâlid es-Süfî, *Târîhu'l-'Arab fi'l-Endelüs: el-feth ve 'aşrû'l-vülât*, Bingazi 1980, s. 227-237; Hitti, *İslâm Tarihi*, III, 786-790; Abdülazîz Sâlim, *Târîhu'l-muslimîn ve âşâruhûm fi'l-Endelüs*, Beyrut 1981, s. 140-145; Muhammed el-Arûsî el-Mutavvî, *el-Hurûbü's-sâltibiye fi'l-meşîr ve'l-mağrib*, Beyrut 1982, s. 186-188, 194-196, 205; B. Lewis, *The Muslim Discovery of Europe*, New York 1982, s. 18-19; Hasan İbrâhim, *İslâm Tarihi*, I, 405-406; *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1986, II, 423-425; M. Abdullah İnan, *Nihâyetü'l-Endelüs ve târîhu'l-'Arabî'l-müteaşşürîn*, Kahire 1408/1987, s. 21-22; E. Lévi-Provençal, "Abd al-Rahmân al-Ghâfîkî", *EI*² (İng.), I, 86; H. Pérès, "Balât al-Shuhadâ", a.e., I, 988-999.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BELÂZÜRİ

(البلذرى)

Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ
b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî
(ö. 279/892-93)

Tarihçi, nesep âlimi.

Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Farsça'dan Arapça'ya tercümeler yaptığı için çağdaş araştırmacılar genellikle onun İran asıllı olduğunu söylerler. Ne-

sebi hakkında bilgi bulunmaması ve büyük dedesi Dâvûd'dan önceki atalarının hiç bahsedilmemesi bu kanaati güçlendirmekte ve onun en azından Arap asıllı bir aileden gelmediğini göstermektedir. Dedesi Câbir'in, Abbâsî Halifesi Hârûnürreşid zamanında Mısır haracına bakan Hâsib'in kâtabı olduğu dışında ailesi hakkında bilgi yoktur. Künyesi de kaynaklarda Ebû'l-Hasan, Ebû'l-Abbâs ve Ebû Ca'fer şeklinde farklı olarak geçmektedir.

Belâzürî Bağdat, Dimaşk ve Humus'ta Ali b. Muhammed el-Medâinî, İbn Sa'd, Ali b. Medîni, Affân b. Müslim, Abdülâlâ b. Hammâd ve Abdullah b. Sâlih el-İclî gibi muhaddis ve tarihçilerle Mus'ab ez-Zübeyrî gibi nesep âlimlerinden faydalanmıştır. Hayatı ile ilgili olarak kaynaklarda bulunan bilgilerin büyük bir kısmı Abbâsî halifeleri ve vezirleriyle olan münasebetleri hakkındadır. Halife Mutevekkil-Allellah'ın huzurunda yapılan ilmi ve edebî sohbetlerde bulunmuş ve onun on yıl kadar nedimliğini yapmıştır. Halife Müstaîn-Billâh da Belâzürî'ye yakınlık göstermiş ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere ihsanlarda bulunmuştur. Halife Mu'tez oğlu Abdullah'ın eğitim ve öğretimini ona bırakmıştır. Mu'temid-Billâh zamanında hayatının en sıkıntılı ve kötü günlerini yaşayan Belâzürî genellikle kabul edildiğine göre 279'da (892-93) Bağdat'ta seksen yaşlarında vefat etmiştir. İbnü'n-Nedîm, onun hafızasını kuvvetlendirmek için hindistan cevizi benzer bir meyve olan belâzür (semacarpus anacardium, anacard) içtiğini ve bundan dolayı hafızasını kaybedip perişan bir halde

Belâzürî'nin

Ensâbü'l-esrâf

adlı eserinin

ilk ve son

sayfaları

(Soleymaniye Ktp.,

Reislik Kütüb,

nr. 597)

akıl hastanesinde öldüğünü söyler. Bazı kaynaklar ise bu olayın dedesi Câbir ile ilgili olduğunu ve Belâzürî nisbesinin kendisine bu sebeple verildiğini kaydeder.

Eserleri. 1. Ensâbü'l-eshrâf°. Günümüze gelebilen iki büyük eserinden biridir. Hz. Peygamber'in hayatı ile Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler ve Abbâsîler'in ilk dönemleri için önemli bir kaynak olan bu eser tabakat, ensâb ve ahbâr üslûplarının birleştirilmesi suretiyle kaleme alınmıştır. Tamamı henüz basılmamış olan *Ensâbü'l-eshrâf*'in yazılış sırasına göre yayımlanan kısımları şunlardır: Siyer (Kahire 1959, nşr. Muhammed Hamîdullah); Benî Hâşim-Ebû Tâlib oğulları (Beyrut 1974, 1977, nşr. Muhammed Bâkir el-Mahmûdî); Benî Hâşim-Abbas b. Abdülmuttalib oğulları (Beyrut 1398/1978, nşr. Abdülazîz ed-Dürî); Abdüşems (Benî Ümeyye) oğulları (Kudüs 1938, nşr. M. Schlössinger, Beyrut 1400/1979, nşr. İhsan Abbas; aynı kısmın bir başka baskısı Kudüs 1971); Hz. Osman-Abdullah b. Zübeyr arası (Kudüs 1936, nşr. S. D. Goitein); Mus'ab b. Zübeyr-Abdûlmelik devri (Leipzig 1883, nşr. W. Ahlwardt). Eserin eksiksiz bir yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Reisülküttâb, nr. 597-598). **2. Fütûhu'l-büldân°.** Hz. Peygamber zamanından hicrî III. yüzyıla kadar ilk fetihleri bölge ve şehir esasına göre anlatan eserin birçok baskısı yapılmıştır (Leiden 1863-1866, nşr. De Goeje; Kahire 1901, el-Matbaatü'r-Rahmâniyye; Kahire 1932, nşr. Muhammed Rıdvân, aynı baskının ofseti Beyrut 1978; Kahire 1956-1960, nşr. Selâhaddin el-Müneccid; Beyrut 1957, nşr. Ömer Enîs). Eser ayrıca çeşitli dillere tercüme edilmiştir.

Belâzürî'nin bu iki eseri dışında günümüze ulaşmamış *Kitâbü'l-Büldânî's-*

şagîr ve Kitâbü 'Ahdî Erdeşîr adlı eserleri bulunduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Farsça'dan Arapça'ya tercüme ettiği bu sonuncu eseri daha sonra manzum olarak yeniden kaleme almıştır. Ayrıca elli varak hacminde olduğu söylenen çoğu Abbâsî halife ve vezirleri hakkında methiye ve hicviyeleriyle bir kısmı bazı kaynaklarda yer alan şiirleri de vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzürî, *Futûh* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), nâşirin mukaddimesi, I, 3-29; a.mlf., *Ensâb* (nşr. Abdüsettar Ferrâc), nâşirin mukaddimesi, I, 14-18; Cehşiyârî, *el-Vüzerâ° ve'l-kütâb*, s. 255-256; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), I, 22; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, Kahire 1348, s. 170; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba°*, V, 89-102; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ°*, XIII, 162-163; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 65-66; *Keşfü'z-zunûn*, I, 179, 1402; M. Şemseddin [Günaltay], *İslâm'da Tarih ve Müverrihler*, İstanbul 1339-42, s. 25-26; Brockelmann, *GAL*, I, 320-321; *Suppl.*, I, 216; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 51; Abdülazîz ed-Dürî, *Bahşûn ft neş°eti 'ilmî't-tarîh inde'l-'Arab*, Beyrut 1960, s. 48-51; Sezgin, *GAS* (Ar.), I/2, s. 152-154; C. H. Becker, "Belâzürî", *IA*, II, 467-468; a.mlf. — F. Rosenthal, "al-Balâdhurî", *El²* (Fr.), I, 1001-1002.

MUSTAFA FAYDA

BELÇİKA

Kuzey Avrupa'da bir ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

IV. BELÇİKA'DA

İSLÂMİ ARAŞTIRMALAR

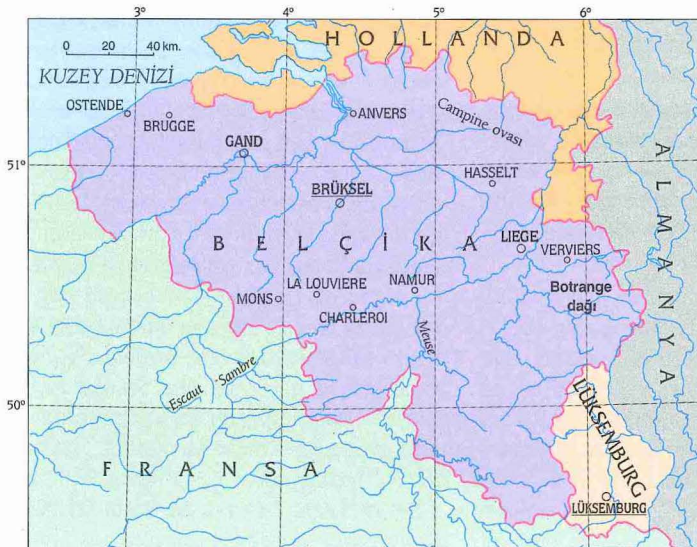
Meşrûti monarşile yönetilen Belçika'nın resmî adı Belçika Krallığı'dır (Royaume de Belgique, Koninkrijk België). Kral devletin başı ve ordunun başkumanda-

nı ise de yürütme gücü hükümetin elinde olup kralın sembolik bir konumu vardır. Yasama organı olan parlamento 212 üyeli temsilciler meclisiyle 184 üyeli senatodan oluşmuştur. 1831 yılından beri yürürlükte olan anayasada 1970, 1980 ve 1988 yıllarında yapılan değişikliklerle ülkenin Flaman (13.512 km², 5.722.344 nüfus), Valon (16.844 km², 3.234.767 nüfus) ve Brüksel (162 km², 970.501 nüfus) bölgelerinden oluşan bir federal yapıya dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bu bölgelerin kendilerine özgü yürütme ve yasama organlarıyla bayrakları ve sembolleri bulunmaktadır. Bununla beraber Belçika henüz tam bir federasyon haline gelmiş olmayıp bölgelerle topluluklar arasında bazı konularda anlaşma sağlanamamıştır. Hollanda ve Lüksemburg'la birlikte oluşturulan Benelûx ekonomik birliği içerisinde yer alan Belçika, Avrupa Topluluğu ve NATO üyesidir.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Kuzey ve kuzeydoğuda Hollanda, doğuda Almanya, Lüksemburg, güney ve güneybatıda Fransa ile komşu olup kuzeyde Kuzey deniziyle 65.5 kilometrelik bir kıyıya sahiptir. Yüzölçümü 30.518 km² olan Belçika'nın yüzey şekilleri birbirinden farklı üç coğrafi bölgeye ayrılır. Kuzey-kuzeybatıda yer alan alçak Belçika, Kuzey denizinin sığ kıyılarında bir kumul şeridiyle başlar ve 8-16 km. kadar içeriye sokulur. Kıyı gerisinde, deniz seviyesinden alçak olduğu için deniz sularından setlerle korunan polder adlı denizden kazanılmış topraklar yer alır. Bu bölümde bulunan ovalardan kuzeydeki Flandre, Anvers şehriyle Meuse ırmağı arasında kalana da Campine adı verilir. Kuzeydeki alçak ovalarla güneyde vadilerin daha derin yarıdığı yaylalar arasında yer alan Orta Belçika'nın ortalama yüksekliği 60-180 m. arasındadır. Hafif dalgalı ova görünüşünde olan bu bölgede tepelik alanlar yoktur. Sambre ve Meuse nehirlerinin güneyinde arazi yükselir ve zemin daha dalgalı bir görünüş alır. Vadiler de bu kesimde daha derine gömülmüştür. En yüksek yeri Botrange tepesi (694 m.) olan bu kesim üçüncü bölge Ardenler'i (Ardenne) teşkil eder.

Belçika'da Batı Avrupa okyanus ikliminin değişik bir tipi hüküm sürer. Yaz ve kış mevsimleri daha belirgin olup en sıcak aylarla en soğuk aylar arasındaki fark fazladır. Kıyıda olan uzaklığa ve

Belçika